

Висицька С.М.
м. Слов'янськ
ВП «Слов'янський технікум
Луганського національного
аграрного університету»

ЛІТЕРАТУРНО-КРАЄЗНАВЧА РОБОТА ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна відстоює свою державність, патріотичне виховання молоді набуває пріоритетного значення, виникає необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, формування нового українця, який діє на основі національних та європейських цінностей.

Багатогранні аспекти патріотичного виховання особистості знайшли своє відображення у працях педагогів Х.Алчевської, Г.Ващенко, О.Духновича, І.Огієнка, С.Русової, К.Ушинського, Я.Чепіги, які велику увагу приділяли вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національної самосвідомості, поваги до історичного минулого. А.Макаренко, В.Сухомлинський радили прищеплювати молоді високі почуття вірності й відданості Батьківщині, пошани до її трудівників. Методисти Т.Бугайко, В.Водовозов, В.Острогорський, В.Стоюнін, М.Рибникова розробляли шляхи формування патріотичних почуттів, переконань засобами художнього слова.

Література є першоосною духовного та соціального розвитку суспільства. Ця істина підтверджується усім ходом розвитку людської цивілізації. Заняття з літератури в навчальному закладі мають стати основою патріотичної вихованості студентів, їхнього громадянського змушніння, високої моральності та працелюбності, естетичної наснаги. В умовах відродження національної свідомості українського народу вирішення проблеми взаємопов'язаного вивчення рідної і світової літератур набуває особливого значення. Засобами зарубіжної літератури викладач має виховувати патріотів рідної землі, які пишаються надбаннями своїх предків і з неослабним інтересом відслідковують, який вплив здійснила українська історія та культура на

творчість світових майстрів слова. У Методичних рекомендаціях щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах підкреслюється, що одним із завдань зарубіжної літератури є виховання любові до української мови і літератури як органічної частки світової культури, прагнення до збереження рідної мови національних традицій і цінностей.

Викладачам зарубіжної літератури особливу увагу слід приділяти висвітленню взаємозв'язків української та зарубіжної літератур, зв'язків зарубіжних письменників з Україною, особливостей втілення української теми в їхніх творах, здобутків українських письменників та перекладачів творів зарубіжних авторів, багатства української мови й літератури на тлі світової культури. Усе це сприятиме національній самоідентифікації студентів, усвідомленню ними національних цінностей і необхідності їх збереження та примноження в умовах глобалізації світу.

Організація роботи щодо літературної освіти студентів у ВП «Слов'янський технікум Луганського національного університету» не обмежується лише рамками навчальних занять за відповідною програмою, активно ведеться позакласна робота, що сприяє формуванню поглибленню творчих здібностей та естетичних смаків студентів, самостійності та підвищенню їхньої читацької культури. Велика увага під час вивчення зарубіжної літератури приділяється літературному краєзнавству.

Літературне краєзнавство – змістова складова зарубіжної літератури, що розкриває світовий літературний процес у тісному зв'язку з Україною за певними напрямками, має свій предмет досліджень, джерела, а також сприяє розвитку особистості, підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу. Позакласній роботі з літературного краєзнавства великого значення надавали такі дослідники, як Л.Мірошниченко, Є.Пасічник О. Ставровський, М.Янко та ін. Так, зокрема, один із перших теоретиків краєзнавства О.Ставровський розробив питання різних форм організації позакласної краєзнавчої діяльності, які запропонував реалізувати за допомогою гуртків, туристично-краєзнавчих естафет, походів, краєзнавчих куточків, музеїв,

конференцій, зльотів, вечорів. Є. Пасічником визначено такі форми проведення зазначеного навчання: екскурсії до історичних, краєзнавчих, літературно-меморіальних музеїв, пам'ятних місць, тих об'єктів, що змальовані у творах письменників, літературні подорожі в рідну природу; літературно-краєзнавчі походи по літературних місцях, пов'язаних з творчістю якогось письменника; організація літературних вечорів на краєзнавчій основі і таких, що присвячені творам певного літературного жанру, а також зустрічей, під час яких учні діляться своїми враженнями про побачене під час екскурсій, походів, фольклорних експедицій.

Методисти П.Іванов, М.Янко визначають і інші види роботи: краєзнавчі дослідження, оформлення краєзнавчих папок, бесіди за прочитаними творами краєзнавчої тематики. Г.Самойленко у позакласній роботі з краєзнавства виокремлює колективні форми (екскурсії, походи пам'ятними місцями та в музеї, експедиції, вечори, олімпіади, конкурси, конференції, концерти, зустрічі), групові (гуртки, товариства, метою яких є підготовка альбомів, альманахів, журналів, газет, наочних посібників тощо) та індивідуальні – знайомство з краєзнавчою літературою, архівними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, матеріалів до оглядових чи монографічних тем, записи спогадів, збирання та оброблення фольклорних матеріалів.

Всі вищезначені напрями позакласної роботи з літературного краєзнавства впроваджуються у ВП «Слов'янський технікум Луганського національного університету». Найбільшу зацікавленість студентів викликають літературно-краєзнавчі очні та заочні екскурсії. Такий вид навчальної діяльності розширює кругозір молоді, конкретизує і поглиблює знання та уявлення студентів про письменника, посилює інтерес до тих місць, що пов'язані з його життям. В процесі екскурсії молодь отримує знання, що ґрунтуються не на абстрактних уявленнях та словах про того чи іншого письменника, про його твори, а на конкретних образах. Нами були організовані заочні екскурсії «Київ у житті та творчості М.Булгакова», «Навчання М.Гоголя в Ніжинській гімназії», «Життя Бальзака в Україні», «Подільський період життя і творчості О. Купріна»

та ін. Слід зазначити, що реалізація зазначеної форми в позакласній роботі передбачає ретельну попередню підготовку, що полягає в ознайомленні студентів з наступною інформацією:

- науковим історико-літературним матеріалом про місця, у яких жив письменник;
- про твори, написані ним саме в цьому краї;
- про твори, в яких відтворено цей куточок України чи країну в цілому;
- вивчення путівників, що знайомлять з певним місцем, музеєм, іншою літературно-краєзнавчою пам'яткою.

Ще одним вагомим напрямом позакласної роботи з літературного краєзнавства є забезпечення пізнання студентами культурних літературно-краєзнавчих пам'яток України, пов'язаних із зарубіжними письменниками, адже історична культурна пам'ять нації – музеї зарубіжних письменників, кімнати письменників у краєзнавчих музеях, пам'ятники, меморіальні дошки на будинках, у яких жили зарубіжні митці – є свідченням взаємозв'язків світового літературного процесу з Україною, яскравим прикладом вшанування пам'яті відомих зарубіжних письменників у нашій країні, а ознайомлення студентів з літературно-краєзнавчими пам'ятками України – один з найефективніших засобів ґрунтовного засвоєння літературного краєзнавства у процесі вивчення зарубіжної літератури, розвитку патріотичних почуттів студентської молоді.

Позакласна робота з літературного краєзнавства надає широку можливість студентам засвоїти взаємозв'язки життя і творчості тих зарубіжних письменників, які не вивчаються за чинними програмами із світової літератури. Мабуть, тому дуже цікавими стали для наших студентів читацькі конференції на такі теми, як «Французькі письменники й Україна», «Київ у житті й творчості зарубіжних письменників», «Поезія «срібної доби» російської літератури та Україна», «Україна в епістолярній спадщині зарубіжних письменників» та інші.

Важливою складовою позакласної навчальної діяльності студентів у системі вивчення літературного краєзнавства є написання науково-дослідних робіт. Дослідницька діяльність сприяє не лише засвоєнню, систематизації та

узагальненню знань студентів, а й має розвивальний характер: спонукає творчо мислити, розвиває навички роботи з довідковою літературою, формує навички самовизначення і конкретного відстоювання власної точки зору.

За результатами проведеної дослідницької роботи проводяться найрізноманітніші заходи: конференції, літературно-краєзнавчі очні та заочні екскурсії, засідання літературних віталень, літературно-музичні вечори, ток-шоу, прес-конференції, зустрічі з письменниками та поетами, літературні свята. Студентами оформлюються літературно-краєзнавчі газети, при кабінеті літератури є стенд «Зарубіжна література. Літературне краєзнавство» з рубриками «Це цікаво знати» та «До теми, що вивчається», матеріали яких постійно оновлюються.

З метою активізації пізнавального інтересу студентів до літературного краєзнавства реалізуємо такий прийом навчання, як «літературна картографія», тобто виготовлення карт, що відтворюють літературну географію краю і є одним із засобів унаочнення в процесі вивчення літератури.

Таким чином, предметом літературно-краєзнавчої роботи зі студентами у процесі вивчення курсу зарубіжної літератури у ВП «Слов'янський технікум ЛНАУ» є:

- відомості про персоналії зарубіжних письменників, їх зв'язки з українськими митцями, видатними особистостями, особисті стосунки;
- літературні твори, у яких знайшли відображення історичні події, українські образи-персонажі, традиції, фольклор, лексика, картини побуту і природи тощо;
- літературно-краєзнавчі пам'ятки, а також відтворені національно-культурні компоненти, що розкривають український колорит.

Використання на заняттях та в позакласній роботі із зарубіжної літератури українознавчих матеріалів викликає у студентської молоді більший інтерес до вивчення дисципліни та почуття гордості за наш рідний край, виховує патріотів рідної землі, які зберігають українську ментальність та національну гідність.

Солод Л. С.
м. Слов'янськ
ВП «Слов'янський технікум
Луганського національного
аграрного університету»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Українські педагоги та краєзнавці ХІХ – ХХ сторіч у своїх працях заклали теоретичний фундамент вітчизняного краєзнавства. Вони обґрунтували місце краєзнавства в системі національно-патріотичного виховання молоді, розробили методiku краєзнавчої роботи, започаткували традиції української краєзнавчої школи.

Виклики сьогодення актуалізують національно-виховний аспект краєзнавства, вимагають застосування поряд з традиційними інноваційних методик та технологій роботи. Сучасний підхід до організації краєзнавчих досліджень полягає в застосуванні нових форм і методів роботи, які поєднують навчання та виховання в одне ціле шляхом перетворення теоретичних знань на конкретні практичні вміння й навички. В основі такого підходу лежить конкретизація, розкриття й підтвердження наукових понять фактами через пізнання малої батьківщини – «рідного краю» [7]. Новітні технології не лише сприяють формуванню систематичних знань, але і стимулюють пізнавальний інтерес, ініціативу, допомагають краще зрозуміти нові поняття й засвоїти вже відомі. Краєзнавча діяльність дає змогу її учасникам максимально виявити свої можливості для розвитку та самовдосконалення. Нетрадиційні форми гурткових занять, креативні підходи до виховних заходів дозволяють випробувати свої сили, використати отримані знання, принести реальну користь, публічно показавши результат.

Краєзнавство наближає історичний процес до маленьких життєвих світів, до повсякденного життя звичайних людей. Сьогодні, коли українське

суспільство потребує ґрунтового, всебічного осмислення та відображення історичного минулого, краєзнавчі матеріали особливо актуальні, оскільки:

- по-перше, вони є тим ланцюгом, який пов'язує вивчення глобальних подій історії з подіями малої батьківщини – рідним краєм;
- по-друге, завдяки краєзнавству відбувається залучення молоді до пошукової, науково-дослідницької діяльності;
- по-третє, очевидний виховний аспект краєзнавчих матеріалів у формуванні громадянської позиції, почуттів патріотизму, збереженні пам'яті до минулих подій, гордість за здобутки предків, вшанування людей старшого покоління та виховання небайдужості.

Використання краєзнавчих матеріалів сприяє:

- відпрацюванню колективних способів роботи (студенти навчаються сприймати матеріал, підготовлений товаришами, дискувати, аналізувати, прислуховуватися до думок інших);
- розвитку умінь, навичок, самостійної роботи (аналіз історичних документів, складання повідомлення, виступу, написання реферату, підготовка презентації тощо);
- залученню до творчого пошукового процесу;
- активізації пізнавальної діяльності студентів як активних учасників навчально-виховного процесу;
- виховній роботі з учнівською молоддю;
- виявленню талантів (художніх, технічних, дослідницьких) [6].

Беззаперечним є той факт, що застосування краєзнавчого матеріалу позитивно впливає на вивчення та поглиблення навчального матеріалу. Жвавий інтерес, зацікавлення процесом навчання, пошуковою діяльністю у студентів викликає використання фотоматеріалів, історичних документів, експонатів, літературних джерел, відеоматеріалів тощо.

Проведення краєзнавчої роботи включає різноманітні форми і методи, як інноваційні, так і традиційні, що дозволяє всебічно та поглиблено досліджувати краєзнавчі об'єкти. Доповнення традиційної екскурсії інноваційним майстер-

класом, організація під час тематичного походу квесту, презентація на книжковій виставці власних публікацій посилює ефективність заходу, сприяє перетворенню студентів на активних учасників навчально-виховного процесу. Завдяки синтезу традиційних та інноваційних методів учасники краєзнавчої діяльності не тільки поглиблюють та поширюють знання про історію свого народу та краю, але відчують себе співучасниками славетних подій, долучаються серцем до минулого, вчаться дієвої любові до країни.

Щоб перетворити теоретичні знання на конкретні практичні вміння й навички, поєднати пізнавальну та виховну складову краєзнавчої роботи, використовуються такі інноваційні методи роботи, як метод проектів, нарративний метод, студентські науково-практичні конференції, краєзнавчі квести, тренінги з національно-патріотичного виховання.

Метод проектів є одним із інноваційних методів, який все активніше застосується у краєзнавчій роботі. Він передбачає проведення дослідження індивідуально чи в малій групі, націлений на вивчення маловідомих, забутих або неоднозначних подій чи явищ місцевої історії, що вимагає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів роботи, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчих галузей.

Слід пам'ятати, що проект – це п'ять «П»:

- проблема;
- проектування (планування);
- пошук інформації;
- продукт;
- презентація (представлення результату) [5].

Розглянемо можливості і переваги цього методу на прикладі дослідження історії навчального закладу ВП «СТЛНАУ». Початком проекту стала традиційна екскурсія студентів першого курсу до музею технікуму. Вони зацікавилися багаточисленними студентськими альбомами, які дарують технікуму випускні групи. Було вирішено за їх допомогою дослідити історію навчального закладу.

На початку проекту студенти-першокурсники за допомогою викладача ознайомилися з перевагами проектного методу дослідження, отримали консультацію про авторське право, відповідальне користування джерелами інформації та розділилися на малі пошукові групи.

На другому етапі проекту групи отримали конкретні завдання з відповідних періодів історії технікуму, відібрали необхідний матеріал, провели заплановані дослідження, узагальнили їх, обговорили власні думки та результати.

На третьому етапі учасники проекту обрали відповідальних за створення спільної презентації «Історія технікуму на сторінках старих студентських альбомів». Було вирішено виступити з нею на відкритому заході, присвяченому 88 річниці з дня заснування технікуму.

В процесі роботи над першим проектом виникли ідеї нових проектів, втіленням яких стала підготовлена краєзнавцями у малій виставковій залі міського краєзнавчого музею експозиція «Відокремлений підрозділ «Слов'янський технікум ЛНАУ»: минуле та сучасність», а також відкритий виховний захід «Історія нашої бібліотеки».

Завдяки роботі над проектами студенти не просто більше дізналися про історію навчального закладу, вони відчували себе продовжувачами традицій, долучилися до творення нової історії технікуму, стали патріотами своєї альма-матер. І висновок, до якого вони прийшли, став не просто словами, а переконанням: «різні покоління студентів об'єднують спільні цінності – любов до Батьківщини, прагнення плідної праці на своїй землі».

Цікавим інноваційним методом краєзнавчої роботи є використання ігрових прийомів, які заохочують студентів до активних краєзнавчих пошуків, дозволяють їм уваяти себе учасниками давніх подій, долучитися до минулого свого народу і таким чином сприяють патріотичному вихованню молоді. Розглянемо методику проведення квесту – пошукової гри, яка при добре продуманій організації надає широкі можливості для виховної роботи.

Доцільно проводити краєзнавчий квест під час тематичних екскурсій до етнокомплексів, ландшафтних парків, бібліотек. Наприклад, добре зарекомендував себе квест, що був проведений під час екскурсії до етнографічного комплексу села Маяки.

Відомий краєзнавець Кіркач Геннадій Михайлович реставрував селянську хату та подвір'я початку XIX століття, відтворив вартову вежу XVII століття, зібрав унікальну колекцію предметів народного побуту та творчості, якими він дозволяє користуватися. Тому, багато завдань квесту були пов'язані з практичним використанням селянських знарядь праці, вмінням поратися біля печі, прасувати, грати на музичних інструментах.

Учасники екскурсії згуртувалися у дві команди, обрали відповідні назви та девізи. Був проведений інструктаж, на якому гравці ознайомилися з правилами квесту. Студентам були запропоновані карти 6 «завдань-станцій», які вони мали послідовно виконати, керуючись правилами. Кожну «станцію» гравці долали за допомогою своїх знань, логіки, ерудованості, витривалості, начитаності, креативності та вмінню грати у команді.

Проведення квесту перетворило традиційну екскурсію на ефективний виховний захід, який сприяв формуванню у студентів активної життєвої позиції, творчого підходу до розв'язання проблем, наблизив їх до кращого розуміння історії свого краю, поваги до людей, працею яких творилася історія сучасної України.

У краєзнавчій роботі добре зарекомендував себе наративний метод патріотичного виховання. Наратив – це оповідання, що описує певні фактичні події, викладені в авторському стилі інтерпретатора. Розповідаючи, студент не тільки відстежує послідовність дій, а й інтерпретує, пізнає навколишню дійсність і самого себе. Необхідні умови наративу – діючі особи і розгорнутий у часі сюжет.

Краєзнавчі матеріали дозволяють вибрати місцеві міфи, легенди, пов'язані з відомими людьми краю, історії, про які розповідають газети сторічної давнини, знайти сучасні тексти та на їх основі створити наративи. Так, учасники гуртка

«Історичне краєзнавство» розробили серію презентацій «ТОП – 5 Слов’янськ», до якої увійшли наступні наративи: «ТОП – 5 історичних пам’яток Слов’янщини», «ТОП – 5 легенд Слов’янщини», «ТОП – 5 митців, що прославили Слов’янськ».

Метод наративу дозволяє надати сухій інформації емоційне забарвлення, зробити її привабливою й особистісно значущою для студента. Найважливішим у наративних методах патріотичного виховання є те, що до основи педагогічної взаємодії покладаються життєві історії, які студенти пізнають, приміряють на себе, тим самим аналізуючи власний досвід і моделюючи стратегію життєздійснення [4].

Краєзнавство виступає важливою складовою національно-патріотичного виховання, засобом збереження пам’яті народу, спадкоємності національних традицій. Інноваційні методиками краєзнавчої роботи націлені на формування такої системи сенсожиттєвих пріоритетів особистості, в якій патріотизм виступає як свідомо і добровільна позиція, що відповідає реальним соціальним інтересам громадян і очікуванням родини, суспільства і держави.

Література

1. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» від 13 жовтня 2015 року №580/2015
2. Програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді у Донецькій області на 2016 – 2020 рр.
3. Бех І. Д. Патріотизм без ретуші / І. Д. Бех // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам’яті професора О. П. Рудницької / [гол. ред. Г. І. Сотська]. – Вип. 6 (10). – К.: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2015. – С. 11–15
4. Бех І. Д., Кириченко В. І., Петрочко Ж. В. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді): посіб. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 140 с.
5. Зазуліна Л. В. Педагогічні проекти: науково-методичний посібник / Л. В. Зазуліна – Кам’янець-Подільський: Абетка - НОВА, 2006. - 40 с.

6. Соловар В. В. До проблеми краєзнавства з національно-патріотичного виховання дітей та молоді в позашкільній освіті / В. В. Соловар // Матеріали науково – пошукової конференції Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості – Слов’янськ, 2017 р. – С. 168 – 172
7. Фінін Г. Історико-краєзнавча діяльність як засіб громадянського та патріотичного виховання / [Електронний ресурс] / Г. Фінін – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpri_filos_2012_3727